

Innovasjon og teknologisk utvikling på hjelpemiddelområdet i Norden

Kartlegging og rapport fra nordisk arbeidsgruppe
Kartlegging og rapport fra nordisk arbeidsgruppe

Innovasjon og teknologisk utvikling på hjelpemiddelområdet i Norden

TemaNord 2009:504
Kartlegging og rapport fra nordisk arbeidsgruppe
© Nordisk Ministerråd, København 2008

ISBN 978-92-893-1815-0

Trykk: Ekspresen Tryk & Kopicenter
Opplag: 120

Trykt på miljøvennlig papir som oppfyller kravene i den nordiske miljøsvanemerkeordning.
Publikasjonen kan bestilles på www.norden.org/order. Flere publikasjoner på
www.norden.org/publikationer

Printed in Denmark

Nordisk Ministerråd
Store Strandstræde 18
1255 Copenhagen K
Telefon (+45) 3396 0200
Fax (+45) 3396 0202

Nordisk Råd
Store Strandstræde 18
1255 Copenhagen K
Telefon (+45) 3396 0400
Fax (+45) 3311 1870

www.norden.org

Det nordiske samarbeidet

Det nordiske samarbeid er en av verdens mest omfattende regionale samarbeidsformer. Samarbeidet omfatter Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige, samt de selvstyrende områdene Færøyene, Grønland og Åland.

Det nordiske samarbeid er både politisk, økonomisk og kulturelt forankret, og er en viktig medspiller i det europeiske og internasjonale samarbeid. Det nordiske fellesskap arbeider for et sterkt Norden i et sterkt Europa.

Det nordiske samarbeid ønsker å styrke nordiske og regionale interesser og verdier i en global omverden. Felles verdier landene imellom er med til å styrke Nordens posisjon som en av verdens mest innovative og konkurransekraftige regioner.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	7
1 Innledning.....	9
1.1 Bakgrunn	9
1.2 Mandat	9
1.3 Arbeidsgruppens sammensetting	10
1.4 Arbeidsgruppens virksomhet.....	11
2 Kartlegging av innovasjon og teknologisk utvikling på hjelpe-middelområdet i Norden.....	13
2.1 Rammer for kartleggingen.....	13
2.2 Kartleggingens resultater	14
2.2.1 Overordnede nasjonale strategier	14
2.2.2 Støtte til innovasjon og teknologisk utvikling	15
2.2.3 Aktuelle utviklingstrekk	15
2.2.4 Aktuelle miljøer i landene	16
2.2.5 Kunnskapsgrunnlag	17
2.2.6 Brukererfaringer og brukerbehov	18
2.2.7 Nordisk nytte.....	18
3 Kartleggingens resultater og annen relevant virksomhet	19
3.1 Overgripende elementer	19
3.2 Rapport om utvidet nordisk samarbeid på hjelpemiddelområdet.....	20
3.3 Ny nordisk institusjon	20
4 Arbeidsgruppens forslag.....	23
Vedlegg	25
Vedlegg 1 Kartlegging – sammendrag av landenes svar	25
1. Overordnede nasjonale strategier	25
2. Støtte til innovasjon og teknologisk utvikling.....	27
3. Aktuelle utviklingstrekk.....	29
4. Aktuelle miljøer i landene	31
5. Kunnskapsgrunnlag	33
6. Brukererfaringer og brukerbehov	35
7. Nordisk nytte.....	37

Sammendrag

Med finansiering fra Nordisk Ministerråds embetsmannskomite for sosial- og helsesaker har en arbeidsgruppe utført en nordisk kartlegging av innovasjon og teknologisk utvikling på hjelpemiddelområdet i Norden. Kartleggingen er utført våren 2008 ved hjelp av de nasjonale medlemmene i arbeidsgruppen. Den gir ny kunnskap som vil kunne benyttes i et utvidet samarbeid på dette nordiske samarbeidsområdet.

Arbeidsgruppens rapport peker på at det eksisterer mye relevant samarbeid på hjelpemiddelområdet i Norden, og at landene uttrykker ønske og behov for at dette samarbeidet fortsetter, og utvides. Det avdekkes behov for en sterkere koordinasjon på nordisk nivå for å sikre at dobbeltarbeid unngås og at aktuelle miljøer koples til hverandre. Den nye nordiske institusjonen Nordisk Velferds Center (NVC) anses som en viktig aktør i dette arbeidet. Det pekes særlig på at denne institusjonen vil videreføre det eksisterende nordiske samarbeid på området, og at dette utgjør en utfordring når det gjelder det nye styrets prioriteringer. Arbeidsgruppen trekker også frem en ny rapport utarbeidet på oppdrag av styret for Nordiska Samarbetsorganet för Handikapfrågor (NSH) som omhandler muligheten for et utvidet nordisk samarbeid på hjelpemiddelområdet. Arbeidsgruppen mener man bør se nærmere på om det skal opprettes et formelt samarbeid mellom NVC og Nordiska Högskolan för Folkhälsovetenskap (NHV).

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Høsten 2007 tok Arbeids- og inkluderingsdepartementet i Norge initiativ til et nordisk samarbeid om innovasjon og teknologisk utvikling på hjelpemiddelområdet i Norden. Initiativet ble konkretisert i en søknad om prosjektmidler til embetsmannskomiteen for sosial- og helsesaker under Nordisk Ministerråd (EK-S), og midler ble bevilget. Formålet med prosjektet var «å foreta en kartlegging av de nordiske landene når det gjelder arbeidet med innovasjon og teknologisk utvikling på hjelpemiddelområdet, med særlig vekt på forholdet mellom utvikling av hjelpemidler og utvikling av mer universelt utformede produkter.» I tillegg ønsket man, med henblikk på det nordiske arbeid med nedbryting av grensehindre, å «stimulere til økt nordisk samarbeid innen innovasjon og teknologi, slik at man i større grad kan dra nytte av hverandres erfaringer.»¹

En hurtigarbeidende arbeidsgruppe med 1 – 2 medlemmer fra hvert de nordiske landene ble foreslått opprettet. Arbeidet skulle utføres og rapport være ferdig i løpet av 2008.

1.2 Mandat

På sitt første møte i mars 2008 drøftet arbeidsgruppen mandat for arbeidet. Basert på Norges forslag og arbeidsgruppens drøftinger, besluttet man å legge dette mandat til grunn for arbeidet:²

Hjelpemiddelområdet i Norden er i endring som følge av teknologisk utvikling, globalisering og økt samarbeid på tvers av landegrensene. Prosjektets målsetning er derfor å foreta en kartlegging av de nordiske landene når det gjelder arbeidet med innovasjon og teknologisk utvikling på hjelpemiddelområdet, med særlig vekt på forholdet mellom utvikling av hjelpemidler og utvikling av mer universelt utformede produkter.

I lys av arbeidet med nedbygging av grensehindre, ønsker man å stimulere til økt nordisk samarbeid innen innovasjon og teknologi, slik at man i større grad kan dra nytte av hverandres erfaringer. En økt bevissthet rundt innovasjon på hjelpemiddelområdet, kan åpne for en mer koordinert nordisk politikk på området, som igjen kan gi gevinster både med hensyn til effektivitet, ressursutnyttelse, brukertilfredshet og finansiering.

¹ Søknad om prosjektmidler til Nordisk Ministerråd, november 2007

² Mandat 14.3.08

På denne bakgrunn skal det etableres en hurtigarbeidende prosjektgruppe som består av 1–2 representanter fra hvert av de nordiske landene.

Prosjektgruppen skal:

1. Foreta en kartlegging av kunnskapsstatus innen innovasjon og teknologisk utvikling på hjelpemiddelområdet. Fokus skal særlig være på innovativ forskning og utvikling av produkter og tjenester for personer med nedsatt funksjonsevne.
2. Identifisere nasjonale strategier på hjelpemiddelområdet og deres forhold til innovasjon og teknologi. I denne sammenheng skal man også se på hvorvidt strategiene følges opp av særlige bevilgninger eller puljer.
3. Identifisere relevante innovative miljøer og faglige nettverk eller lignende på hjelpemiddelområdet. Vurdere hvordan man i fellesskap kan dra nytte av deres erfaringer og kompetanse.
4. Kartlegge aktuelle tendenser og utviklingstrekk i forbindelse med teknologisk innovasjon på hjelpemiddelområdet.
5. Kartlegge innovative modeller for finansiering, brukervedvirkning og brukervalg.
6. Legge fram resultatene på en nordisk workshop høsten 2008, der de vil bli problematisert og drøftet.
7. Bistå prosjektsekretær Nils-Petter Karlsson med å oppsummere resultatene i en rapport med konkrete anbefalinger innen utgangen av 2008.

1.3 Arbeidsgruppens sammensetting

Landene oppnevnte disse medlemmer av arbeidsgruppen:

Danmark:	Tina Hansen, Velfærdsministeriet Niels-Erik Mathiassen, Det Danske Hjælpemiddelsinstitut
Finland:	Anne Eriksson, Social- och Hälsovårdsministeriet Jouko Kokko, STAKES
Island:	Rannveig K. Baldursdottir, Hjalpartækjamidstöð
Norge:	Yngvild Munch-Olsen, Arbeids- og inkluderingsdepartementet Gunnar Tveiten, Arbeids- og inkluderingsdepartementet Karin Liabø, Arbeids- og velferdsdirektoratet Terje Sund, Arbeids- og velferdsdirektoratet
Sverige:	Carina Cronsioe, Socialdepartementet Jörgen Kunnari, Hjälpmedelsinstitutet

Lea Stenberg, Nordiska utvecklingscentret för handikapphjälpmedel (NUH), har også deltatt på arbeidsgruppens møter.

Nils-Petter Karlsson, Høgskolen i Telemark, Norge har vært engasjert som arbeidsgruppens sekretær.

1.4 Arbeidsgruppens virksomhet

Arbeidsgruppen har møttes tre ganger, i mars, juni og september 2008. Alle møter har funnet sted i Oslo. I tillegg til møtene har arbeidsgruppens medlemmer deltatt aktivt i kartlegningen i sine respektive land i løpet av våren 2008.

Fremdriftsplanen for arbeidet hadde som mål at arbeidsgruppens rapport skulle være ferdig til presentasjon på det svenske formannskap i Nordisk Ministerråds konferanse om hjelpemiddelsamarbeid i Stockholm 14. november 2008.

2 Kartlegging av innovasjon og teknologisk utvikling på hjelpemiddelområdet i Norden

Både søknaden om prosjektmidler og arbeidsgruppens diskusjoner har vist at det mangler en samlet kunnskap om de nordiske lands aktiviteter innen innovasjon og teknologisk utvikling på hjelpemiddelområdet. Det ble derfor tidlig klart at prosjektets hovedmål ville være å utarbeide en slik kartlegging, og å gjøre denne kjent i det nordiske samarbeidet. Arbeidsgruppen ble enig om at kartleggingen skulle konsentrere seg om noen utvalgte områder, og at omfanget av kartleggingsarbeidet måtte defineres.

2.1 Rammer for kartleggingen

Følgende forutsetninger ble lagt til grunn for kartleggingsarbeidet:

- Hovedtema skulle være teknologisk innovasjon
- Det skulle ikke legges opp til en omfattende kartlegging med medvirkning fra alle aktuelle instanser i landene. Utgangspunktet ble definert som den viten man har på sentralt nasjonalt nivå. Målet var å gi et representativt bilde av aktuell situasjon, og arbeidsgruppens medlemmer og deres nettverk var sentrale i innhenting av informasjon.
- Det skulle legges vekt på å identifisere aktuelle tendenser og utviklingstrekk på hjelpemiddelområdet.
- Svarene ble bearbeidet og redigert nasjonalt før de ble sendt prosjektsekretær for sammenstilling og bearbeiding.

Arbeidsgruppen samlet seg om i alt syv områder som skulle inngå i kartleggingen. Gjennom disse ønsket man å skaffe seg en oversikt som både var relevant for prosjektets målsetting, men som også kunne benyttes som grunnlag for videre samarbeid på hjelpemiddelområdet i Norden.

De syv hovedområdene var:

1. Overordnede nasjonale strategier
2. Støtte til innovasjon og teknologisk utvikling på hjelpemiddelområdet
3. Aktuelle utviklingstrekk på området
4. Aktuelle miljøer i landene
5. Oversikt over kunnskapsgrunnlag nasjonalt og hvordan dette benyttes
6. Innvirkning av brukererfaringer og brukerbehov på innovasjonsarbeid
7. Erfaringer med nordisk og annet internasjonalt samarbeid, muligheten for nordisk nytte.

Til hvert av de syv områdene var det utarbeidet flere utdypende spørsmål. Disse spørsmålene, og en samlet oversikt over hvert lands svar, fremgår av vedlegg 1 til denne rapporten.

Kartleggingen ble gjennomført i hvert land i perioden 15. april – 1. juni 2008. Opplysningene ble sammenskrevet og strukturert som grunnlag for arbeidsgruppens møte 27. juni 2008. I dette møtet ble resultatene diskutert, og en oppsummering ble utarbeidet. Denne er siden oppdatert, bl.a. i forbindelse med arbeidsgruppens siste møte 16. september 2008.

2.2 Kartleggingens resultater

2.2.1 Overordnede nasjonale strategier

Ingen av landene har egne, overordnede strategier for innovasjon og teknologisk utvikling på hjelpemiddelområdet. Alle landene rapporterer at hjelpemiddelområdet ansees relevant i forhold til nasjonale strategier for innovasjon og/eller teknologiutvikling og IKT, men hjelpemiddelområdet er i ulik grad nevnt i disse strategier. I Danmark er forbedrede muligheter for fritt brukervalg av hjelpemidler eksplisitt nevnt i regjeringsgrunnlaget. I Sverige er det satt i gang et treårig (2007 – 2010) forsøksprosjekt «Fritt val» som skal gi øket mulighet for brukere til selv å kunne velge hjelpemidler, samtidig som ansvaret for utprøving og tilpassing i denne sammenheng skal vurderes.

Strategier for universell utforming, eller «Design for alle», er i ulik grad etablert i landene. Det rapporteres om forankring i handlingsplaner og lovgivning, med en særlig henvisning til landenes arbeid med ratifisering av den nye FN-konvensjonen om rettigheter for mennesker med funksjonshemninger.

Utvidet bruk av informasjonsteknologi og kommunikasjonsteknologi er gjennomgående sentralt i landenes innovasjonsstrategier, og alle landene legger vekt på at aktørene i disse prosessene representerer både offentlig, privat og frivillig sektor.

Aktører for øvrig finnes både på politisk og administrativt nivå på myndighetssiden, samt i brukerorganisasjonenes nasjonale og internasjonale organer.

2.2.2 Støtte til innovasjon og teknologisk utvikling

Alle landene har puljer/bevilgninger til støtte for innovasjon og teknologisk utvikling. Materialet gir imidlertid ikke grunnlag for å si noe om økonomisk størrelse. I noen av landene er det egne puljer for utvikling av hjelpemidler. For eksempel har den danske regjering avsatt 3 mrd. DKK til initiativet «Arbejdskraftbesparende Teknologi», der et viktig formål er å frigjøre hender på det sosiale område til service nærmere borgerne. Det forventes at betydelige deler av denne bevilgning vil brukes til hjelpemiddel- og tilgjengelighetsområdet.

Det synes som om støtte til utvikling innenfor informasjonsteknologi og kommunikasjonsteknologi er fremtredende i alle landene, likeså at det er et mål at teknologi skal benyttes for å bedre livskvalitet og funksjon i brukernes hjem.

Andre eksempler på prosjekter er:

- Tilgjengelig emballasje
- Brukerdrevet innovasjon og utvikling av velfungerende sittemøbler
- Robotteknologi i eldreomsorgen
- Funksjonshemming som vitenressurs i utvikling av bedre hjelpemidler.

Materialet antyder at offentlig sektor i liten grad er aktiv i etablering av puljer i Island, og at man her satser på økonomisk støtte gjennom allmenne, offentlige og private fond.

2.2.3 Aktuelle utviklingstrekk

Alle landene rapporterer, i varierende grad, om en tendens til at grensen mellom hjelpemidler og såkalte mainstreamprodukter blir mindre tydelig, og at dette kan ha en positiv effekt på videreutvikling av produkter, tilgjengelighet og prisnivå. Danmark har supplert sin kartlegging med å vise til de utfordringer som øket bruk av standardprodukter (bl.a. som resultat av universell design) vil innebære for hjelpemiddelformidlingen i Norden. Likeså er vekt på bruk av ny teknologi innen kommunikasjon og informasjonshåndtering en generell tendens. Markedet for spesialtilpas-

seide hjelpemidler blir mindre, og det rapporteres om enkelte problemer med kompatibilitet mellom slike hjelpemidler og generell teknologi.

I forhold til forvaltning og tildeling av hjelpemidler synes det å være en tendens til at økonomiske vurderinger i form av prisnivå har fått en mer fremtredende plass i forhold til generelle krav til funksjonalitet. Dette skyldes i stor grad regelverk om offentlige anskaffelser og økt krav til konkurranse, bl.a. med bakgrunn i EUs konkurranseregler. Det rapporteres også om en økende grad av egenbetaling, både gjennom differensiering av typer hjelpemidler, og gjennom at det gis et fast beløp til et hjelpemiddel som kombineres med fritt brukervalg av produkt.

Diskusjoner rundt fritt brukervalg er fremme i alle landene, men i ulik grad. I flere land rapporteres det om fremvekst av andre tilbydere enn offentlig sektor på hjelpemiddelområdet, både i administrasjon, logistikk og utdanning av personale. Det er også en tydelig tendens til at flere eldre har midler til selv å skaffe seg hjelpemidler direkte uten å gå via en offentlig formidling, og at dette således er et voksende marked der leverandører finner nye roller. Dette oppleves også som en utfordring i forhold til utprøving og tilpassing av hjelpemidler, bl.a. fordi man ikke kjenner leverandørers kompetanse på disse områder, og at mange områder mangler anerkjente standarder.

Nye brukergrupper som psykisk utviklingshemmede, demente og psykisk syke gir utfordringer både til utvikling, godkjenning og bruk av hjelpemidler. Landene mangler mye viten på disse områder, samtidig som de synes å være vel egnet for et samarbeid på nordisk nivå. Det rapporteres om at lav kompetanse i førstelinjetjenesten kan medføre dårlig utnyttelse av hjelpemidlers potensial og de teknologiske muligheter for en god og effektiv kompensering av funksjonsnedsettelse.

Island er i ferd med å desentralisere hjemmetjenestene, men det er for tidlig å si hvilke konsekvenser dette vil få. Både Finland og Danmark har gjennomført store kommunalreformer der antallet kommuner er betydelig redusert. I Finland medfører dette at tolketjeneste blir et statlig ansvar, men det er fremdeles for tidlig å si noe nærmere om hva større enheter på lokalt nivå vil bety for hjelpemiddelområdet. Landets handikappolitiske program inneholder målsetning om at hjelpemidler skal være gratis for brukerne. I Danmark har man erfart at kommunalreformen har lagt større ansvar på kommunene. De bevilgninger som tidligere gikk til amt og kommuner, blir nå disponert av kommunene. Dette innebærer bl.a. at brukerne får ett sted å henvende seg i stedet for flere. Saksbehandlingstiden for visse typer hjelpemidler har steget, men ikke for hjelpemiddelområdet generelt.

2.2.4 Aktuelle miljøer i landene

Det rapporteres at universiteter og høgskoler er aktivt med i forskning og utvikling på hjelpemiddelområdet. Det er etablert gode fagmiljøer innen-

for utvalgte områder, for eksempel robotteknologi, omgivelseskontroll, Smarthus-teknologi og bruk av kommunikasjonsteknologi. Norge nevner spesielt de 18 statlige hjelpemiddelsentralene som viktige miljøer for innovasjon og utvikling.

Alle land nevner at næringslivet/virksomhetene i ulik grad utgjør eller deltar i miljøer for innovasjon og teknologisk utvikling på området. Tendensen til at hjelpemidler omgjøres til allmenn design er viktig her. Like- så utgjør nasjonale hjelpemiddelforvaltninger viktige miljøer på området, også dette i noe ulik grad.

Det pekes også på at det er en sterk tradisjon for brukermedvirkning og behovsstyring på hjelpemiddelområdet. Denne tradisjonen er synlig i alle landene, og virker inn på aktuelle miljøer for innovasjon og teknologisk utvikling.

Alle landene opplever at typisk teknologisk pregete miljøer er dominerende innen innovasjon og utvikling på hjelpemiddelområdet. Ulike strategier er valgt for å styrke det tverrfaglige perspektivet ved universell utforming, bl.a. gjennom utdanning av ingeniører.

2.2.5 Kunnskapsgrunnlag

Systematisert og samlet kunnskap om forskning, utvikling og erfaringer med hjelpemidler finnes i svært liten grad i landene. Det rapporteres om mye god kunnskap på noen felter hos enkelte aktører, men ingen samlet oversikt. Landene bruker i varierende grad metoder som «Best practice» for å spre kunnskap på særlige områder, og å gjøre denne kunnskapen lett tilgjengelig. Også på nordisk nivå er det mangler på et samlet kunnskapsgrunnlag, selv om alle landene nevner virksomheten til den nordiske samarbeidsinstitusjonen Nordiska Samarbetsorganet för Handikapfrågor (NSH) og datterinstitusjonen Nordiska Utvecklings-centret för Handikaphjälpmiddel (NUH) som viktig.

NSH tar initiativ til, og driver, nordisk samarbeid mellom aktører på handikapområdet. Virksomhetsområdene omfatter helse- og sosialpolitiske strategier, hjelpemidler og ny teknikk, støtteordning for handikapsarbeid, og internasjonalt samarbeid.³ NUH arbeider spesifikt på hjelpemiddelområdet, og skal fremme nordisk samordning og samarbeide på dette området. Den sentrale idé er å se hjelpemidlers betydning i et medborgerperspektiv, med den mulighet dette gir for selvstendighet, uavhengighet og aktiv deltagelse i samfunnet.⁴

Landene opplever kunnskapsgrunnlag som en svært viktig utfordring. Den er likevel komplisert, fordi behovene for samlet kunnskap finnes på mange ulike nivåer, og fordi ny kunnskap stadig utvikles og dermed gjør det nødvendig å endre og oppdatere eksisterende kunnskap. En del av

³ www.nsh.se/om_nsh

⁴ www.nuh.fi

utviklingen vil også være bedriftsintern, og ikke umiddelbart tilgjengelig for et felles kunnskapsgrunnlag.

Det gis også lite tilbakemelding på spredning og oppdatering av kunnskap.

Opprettelse av en database på nordisk nivå nevnes av flere i kartleggingen. Dette vil kreve en grundig gjennomgang av hva behovet er, hvorledes det best kan løses, klargjøring av ansvar for vedlikehold og utvelgelse, identifisering av hvem som vil kunne ha bruk for en slik database, og klargjøring av nivå på detaljer og lignende for informasjonen.

2.2.6 Brukererfaringer og brukerbehov

Landenes rapporter gir inntrykk av at Danmark er mest aktive når det gjelder å benytte brukererfaringer og å ha en aktiv dialog med brukerorganisasjoner. Det henvises særlig til at tendensen til fokusering på pris fremfor funksjonalitet og brukervennlighet forsterkes gjennom anbuds/utbudssystemet, og at dette gjør en løpende dialog mellom brukere og faglige organisasjoner nødvendig. Et kommende fritt brukervalg forsterker dette.

Landene har ellers, i ulik grad, systemer for inndragelse av brukererfaringer og brukerbehov i forhold til forvaltningssystemene for hjelpemidler. Det er typisk at dette ofte er pragmatiske løsninger preget av konkrete prosjekter og situasjoner.

Krav om brukermedvirkning er også vanlig i alle landene i forhold til støtte fra finansieringskilder.

2.2.7 Nordisk nytte

Alle landene deltar i hjelpemiddelprosjekter på europeisk nivå gjennom EUs programmer. Det trekkes frem at Norden i europeisk sammenheng ofte ses på som en samlet region, og at det nordiske samarbeidet oppleves som aktivt og effektivt.

Alle landene uttrykker en interesse for nordisk samarbeid, og opplever det som nyttig. Det refereres særlig til at samarbeidet i regi av NSH og NUH har gitt nyttige resultater på de felter man ble enige om å arbeide med.

Det pekes på at Norden har så store likheter, men samtidig også er ulike nok, til at samarbeid på konkrete felter innen innovasjon og teknologisk utvikling oppfattes som meget interessant og givende. Det er likevel ulike syn på hvordan man bør benytte dette, fra et mer aktivt samarbeid til erfaringsutveksling gjennom kartlegginger som denne, og seminarer/konferanser.

3 Kartleggingens resultater og annen relevant virksomhet

Arbeidsgruppens siste møte den 16. september 2008 var lagt opp som et seminar. Det ble fokusert på nødvendigheten av å se arbeidsgruppens virksomhet i en større, nordisk sammenheng. Det nordiske samarbeids nytte ligger i at de enkelte nordiske land ser større effekt av å gjøre ting i fellesskap enn å gjøre dem alene. Dette gjelder spesielt på områder der kunnskap er høyt spesialisert og forekommer sjelden. Både det etablerte nordiske samarbeid i form av det politisk baserte samarbeid i Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd, og i form av bi- og multilaterale samarbeidsformer mellom de nordiske land, er arenaer der denne nytten kan oppnås. Det er viktig å se arbeidsgruppen for innovasjon og teknologisk utvikling på hjelpemiddelområdet i denne sammenheng. Arbeidet har sitt grunnlag i at erfarings- og kunnskapsutveksling er et anerkjent uttrykk for nordisk samarbeid, utfordringen ligger i å skape løsninger og resultater som gir nytte for miljøer og enkeltmennesker, og som skaper politisk interesse. Gjennom innlegg fra Nordisk Innovasjons Center og tidligere direktør for Nordiska Samarbeidsorganet för Handikapfrågor ble dette perspektivet understreket.

3.1 Overgripende elementer

Arbeidsgruppen mener at kartleggingen som er utført i seg selv utgjør et viktig bidrag til videre nordisk samarbeid på hjelpemiddelområdet. Den gir ny viten og grunnlag for utvikling av konkrete samarbeidsprosjekter både bi- og multilateralt i Norden. På et overordnet nivå peker den på tre områder av særlig interesse:

Fritt brukervalg. Flere av landene har ulike former for fritt brukervalg, og har opparbeidet seg verdifulle erfaringer rundt dette. De nordiske land har en høy grad av likhet i velferdssystemer, men er samtidig ulike i den konkrete iverksettelse overfor borgerne. Arbeidsgruppen mener det vil være relevant å utvikle dette videre med tanke på erfaringsutveksling og etablering av forsøksordninger, ev. også over landegrensene. I tillegg til fritt brukervalg vil et slikt samarbeid også kunne omfatte elementer som organisering av formidling, ulike former for saksbehandling, og øket brukervedvirkning.

Inkludering og universell design. Gjennomføring av universell design/design for alle har kommet ulikt langt i de nordiske landene. Landene har også i varierende grad tilbud om opplæring på dette feltet. Ar-

beidsgruppen har merket seg at Nordiska Högskolan för Folkhälsovetenskap (NHV) arrangerer opplæring på Masternivå i «Universal Design», og mener dette på en nyttig måte kan komplettere nasjonale innsatser.

Grensehindre. Gjennom flere år har fjerning av grensehindre mellom de nordiske land vært meget høyt prioritert i det nordiske samarbeid. Grensehindre oppleves av brukere av hjelpemidler på mange nivåer, og står i kontrast til den nordiske tradisjon å kunne krysse grensene i vårt område uten problemer. Dette er et område der muligheten for synlige resultater er klart til stede. Arbeidsgruppen har valgt å ikke gå videre inn i problemstillingen i denne omgang.

3.2 Rapport om utvidet nordisk samarbeid på hjelpemiddelområdet

Det er nødvendig at videre arbeid innen teknologi og innovasjon på hjelpemiddelområdet forankres i en passende nordisk struktur, og at det tilpasses andre pågående prosesser nasjonalt og nordisk. I denne sammenheng peker arbeidsgruppen særlig på den rapport om utvidet nordisk samarbeid på hjelpemiddelområdet som nylig er utarbeidet på oppdrag av styret for NSH. Rapporten baserer seg på en undersøkelse som ble sendt lederne for de nasjonale hjelpemiddelinstitusjoner i Norden med spørsmål om hvilke områder som kan passe for nordisk samarbeid. Den fremmer ti konkrete forslag som peker på områder der man mener utfordringene er bedre egnet for utredning og løsning på et nordisk i stedet for et nasjonalt nivå. Det legges mye vekt på at det allerede er etablert nyttige og vel fungerende samarbeidsformer som kan bidra i gjennomføring av forslagene.

3.3 Ny nordisk institusjon

Denne arbeidsgruppe vil peke på at det nye Nordisk Velferds Center (NVC), som etableres fra 1. januar 2009, vil være en sentral aktør for å koordinere virksomheten på nordisk plan. Arbeidet med hjelpemiddelområdet i Norden er en klar del av velferdssenterets oppgaver. I tillegg vil NVC overta nettverk som i dag er aktive i de deler av det nordiske samarbeid som vil inngå i NVC's område. NVC vil også overta de nordiske budsjettmidler som i dag disponeres av bl.a. institusjonen NSH og datterinstitusjonen NUH. Dette innebærer at en aktuell utfordring for det videre samarbeid på hjelpemiddelområdet i Norden er at det nye styret for NVC blir gjort kjent med denne arbeidsgruppes kartlegging og NUH-rapportens forslag.

De nordiske budsjettmidler som skal forvaltes av NVC vil trolig ikke være tilstrekkelige for en tilfredsstillende videreføring av nordisk samarbeid på hjelpemiddelområdet basert på forslagene fra denne arbeidsgruppe, og NUH-rapportens forslag. NVCs betydning som en koordinerende institusjon som kan spille på et samarbeid mellom nordiske og nasjonale ressurser vil dermed være stor. I dette ligger også et potensial for koordinering i forhold til aktivitet utenfor Nordens grenser, for eksempel i forhold til samarbeid med EU og søknader om EU-midler.

Arbeidsgruppen har, på bakgrunn av Nordisk Innovasjonscenters (NICE) informasjon, merket seg at denne institusjonen nå får et øket fokus på innovasjon i den offentlige sektor. Det vil kunne være aktuelt å søke midler for å støtte innovasjon på hjelpemiddelområdet på nordisk plan gjennom NICE.

Arbeidsgruppen vil peke på at det kan opprettes et formelt samarbeid mellom NVC og NHV. Disse to nordiske institusjonene representerer 70–80 % av ressursbruken i det nordiske samarbeidet på sosial- og helseområdet. Hjelpemiddelområdet berører begge institusjoners arbeidsfelt. Konkret kan det være nyttig å samarbeide om innhold og videreutvikling av NHVs kurstilbud innen Design for alle. I tillegg vil et styrket samarbeid mellom de to institusjonene kunne medføre større faglig utbytte og utvikling, samt en bedre utnyttelse av de ressurser som stilles til disposisjon.

4 Arbeidsgruppens forslag

Arbeidsgruppen for innovasjon og teknologisk utvikling på hjelpemiddelområdet i Norden legger frem sin kartlegging av situasjonen på dette område i Norden. Arbeidsgruppen mener kartleggingen kan gi et godt grunnlag for videre arbeid på området.

Arbeidsgruppen vil oppfordre styret til den nye institusjonen Nordisk Velferds Center om å studere kartleggingen, og på bakgrunn av denne å innrette den nye institusjonen som en aktiv koordinator og aktør for et utvidet samarbeid på hjelpemiddelområdet i Norden. Arbeidsgruppen vil peke på at et samarbeid mellom NVC og NHV bør etableres, og at det legges til rette for videreutvikling av relevante nettverk i Norden. Det pekes også på de forslag som er kommet frem i rapporten om et utvidet samarbeid på hjelpemiddelområdet i Norden, utarbeidet på oppdrag av styret for NSH.

Vedlegg

Vedlegg 1 Kartlegging – sammendrag av landenes svar

1. Overordnede nasjonale strategier

Finnes det overordnede nasjonale strategier for innovasjon og teknologisk utvikling på hjelpemiddelområdet, herunder universell utforming?

Hvis ja:

- Hva er karakteristisk for strategiene?
- Legges det vekt på nyutvikling eller videreutvikling av hjelpemidler?
- Hvem er aktører?
- Hvilket tidsrom gjelder strategiene for?

Er det etablert spesielle modeller for innovasjon på hjelpemiddelområdet, for eksempel behovsstyring, spesielle programmer eller bruk av offentlige kontrakter?

Hvilken betydning har disse strategiene for innovasjon og teknologisk utvikling på hjelpemiddelområdet?

Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
<p>1. «Mulighedernes samfund» (regjeringsgrunnlag): Regjeringen vil forbedre mulighetene for fritt brukervalg av hjelpemidler.</p> <p>2. Innovation Danmark 2007 – 2010: Fokus på konkurransekraft og innovasjon.</p> <p>3. FORSK2015: Forbedre grunnlaget for politisk prioritering av midler til strategisk forskning.</p>	<p>Ingen spesiell nasjonal strategi for hjelpemiddelområdet – utvikling og innovasjon finner sted innenfor en nasjonal innovasjonsstrategi. Dessuten er det opprettet «Delegasjonen for hverdagens informasjons-samfunn» som har som mål å utvikle Finland til et internasjonalt anerkjent, menneskenært og konkurransedyktig kunnskaps- og servicesamfunn. 40 medlemmer fra offentlig, privat og frivillig sektor. Et nasjonalt nettverk for Design for All er opprettet, tilknyttet det europeiske EDeAN.</p>	<p>Ingen særlig strategi for hjelpemiddelområdet, men en generell strategi for teknologit utvikling og IT: Informasjons-samfunnet Island - Island internett-samfunn 2008 – 2012.</p> <p>Stor åpenhet for bruk av ny teknologi både generelt og i forhold til hjelpemidler. Utvikling av Smarthus et eksempel på ny teknologi som kan benyttes av både funksjonshemmede og andre.</p>	<p>Ingen særlig strategi for hjelpemiddelområdet. Den overordnede plan for helhetlig innovasjons-politikk 2004 – 2010 skal styrke rammebetingelsene og skape nettverk og samhandling mellom ulike aktører i innovasjonsprosessen. Aktuelle områder er næringslivets rammebetingelser, kunnskap og kompetanse, forskning, utvikling og kommersialisering, entreprenørskap og elektronisk infrastruktur. Dette vurderes som relevant også for innovasjon på hjelpemiddelområdet</p> <p>Det samme gjør målsætningen om styrket satsing på europeisk samarbeid både gjennom det nye EIT og gjennom EUs rammeprogram.</p>	<p>Ingen særlig overordnet strategi for hjelpemiddelområdet. Myndigheten VINNOVA har en rekke programmer som sikter mot å øke innovasjon i det svenske samfunnet. Innen området pleie/omsorg og helsevesen finnes aktiviteter som også delvis berører teknisk støtte og hjelpemidler i hverdagen.</p> <p>* Teknikk for Åldre: prosjekt for utvikling av hjelpemidler for eldre 2007 – 2009.</p> <p>* MonAmi – EU støttet program som skal gi tjenester og hjelpemidler via kommunikasjonsteknologi for å sikre at eldre og funksjonshemmede kan bo i sine hjem.</p>

2. Støtte til innovasjon og teknologisk utvikling

Er det etablert spesielle bevilgninger/puljer til støtte for innovasjon og teknologisk utvikling på hjelpemiddelområdet?

Hvis ja:

- Hvilket omfang har disse ordningene? (Størrelse på bevilging/pulje, tidsmessig)
- Hvem kan søke støtte?
- Er det knyttet spesielle vilkår/krav til ordningene? I så fall hvilke?

<p>Danmark</p> <p>Internasjonale puljer: - 7th Research Framework Programme (EU) - NUH</p> <p>Nasjonale puljer: - Brugerdriven Innovation; utvikling av nye produkter, prosesser, ytelser og konsepter i virksomheter og offentlige institusjoner med basis i brukerbehov - Forebyggelsesfonden: støtte til prosjekter som hindrer fysisk og psykisk nedslitting, forbedrer arbeidsmiljø i truede bransjer, støtter gjenopptrening og rehabilitering, samt øker bevisstheten rundt røyking, alkoholbruk, fedme og fysisk inaktivitet. - Høytteknologifonden: risikovillige investeringer i markant høyt teknologiske tiltak med sikte på å bygge bro mellom virksomheter og offentlig forskning - Finansloven 2008: Investeringer i arbeidskraft-besparende teknologi for å friggi mer tid til service og ytelser nær borgeren/brukeren.</p>	<p>Finland</p> <p>Det er ikke opprettet spesielle puljer/bevilgninger til slik støtte. Funktions-hemmedes organisasjoner kan søke midler hos Penningautomatforeningen til utviklings-prosjekter, midler fra den finske utviklingssentralen for teknologi og innovasjoner, TEKES. Sosial- og helsedepartementet har også midler til støtte på utvalgte felter.</p>	<p>Island</p> <p>Ingen særlige puljer eller bevilgninger til utvikling på hjelpemiddelområdet. Institusjoner, virksomheter og enkeltpersoner kan søke støtte fra allmenne og private fond. Utvikling har skjedd gjennom kjøpsavtaler når det gjelder bl.a. ortoser og proteser. I tillegg har Hjelpemiddel-senteret støttet utvikling av to prosjekter innen kommunikasjon: figurativt tegnspråk og computerutstyr for dyslektikere og andre med tale- og skrivevansker.</p>	<p>Norge</p> <p>- IT-Funk skal gjennom universell utforming og tekniske hjelpemidler bidra til at funksjonshemmede kan få bedre tilgang til IKT og samfunnet. Midler disponeres gjennom Norges Forskningsråd. - Innovasjon Norge gir veiledning, etableringsstipend og støtte til forpliktende og målrettet samarbeid mellom det offentlige og næringslivet gjennom forskningskontrakter. - Nasjonale nettverk som skal styrke samhandling og gi veiledning for å øke kvaliteten og effektiviteten. Innområdene er et slikt nettverk på helseområdet der hjelpemidler er relevant. - Ulike handlings- og rammeplaner har bruk og utvikling av ny teknologi som en integrert del. Eksempler er Demensplanen, handlingsplan for universell utforming og ny diskriminerings- og tilgjengelighetslov, der forholdet mellom hjelpemidler og universell utforming behandles.</p>	<p>Sverige</p> <p>Statlige puljer: - Teknikk for Åldre; midler der virksomheter kan søke støtte til innovasjon. - Arvsfonden; støtte til initiativ som forbedrer funksjonshemmedes livssituasjon som en hovedmålgruppe. Funktionshemmedes organisasjoner kan søke disse midler. - Vinnova støtter innovasjoner koplet til forskning og utvikling som tjener tilvekst og velferdsutvikling. - NUTEK støtter næringslivsutvikling generelt, og har et fokus på regional utvikling. - Hjelpemiddels-instituttet har en egen støtteordning for utvikling av hjelpemidler.</p>
---	--	---	--	---

3. Aktuelle utviklingstrekk

Hvilken utvikling kan man se på hjelpemiddelområdet nasjonalt de siste 5–10 årene når det gjelder:

- innovasjon og videreutvikling av eksisterende teknologi
- ta i bruk ny/ukjent teknologi
- integrering av IKT i produkter og tjenester på ulike samfunnsområder med fokus på konsekvenser for mennesker med funksjonsnedsettelse; for eksempel kommunikasjon mellom bruker og tjenesteyter
- utvikling av nye eller styrking av eksisterende samarbeidsmønstre mellom aktører på området
- nye brukerbehov
- grenseområder mellom hjelpemidler og produkter i vanlig handel
- forvaltning og administrasjon av hjelpemiddelområdet, for eksempel fritt brukervalg
- andre relevante tendenser, for eksempel differensiering mellom hjelpemidler, alminnelig tilgjengelige hverdagsprodukter og universell utforming

Er det eksempler på lokalt/regionalt innovasjons- og utviklingsarbeid?

Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
<p>Tre hovedperspektiv:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tradisjonell forskningsdrevet innovasjon; fokus på utvikling av ny viten og teknologi, typisk i universiteter, teknologiske institutter og lignende. 2. Teknologidreven innovasjon; fokus på utvikling av nye produkter som kan produseres og selges, oftest med eksisterende teknologi og ut fra kjente behov, typisk i virksomhetene. 3. Bruker- og medarbeiderdrevet innovasjon; fokus på dagligdags situasjoner og konkret løsning av nære behov i et nytteperspektiv, typisk hos medarbeidere i offentlig service og deres brukere. <p>Tendenser:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Større vekt på design har gjort typiske hjelpemidler attraktive for større grupper og skapt et marked, eks. rullatorer, good grip og velferdsteknologi. - Øket brukerbetalning av produkter som tidligere hadde 100 % tilskudd. - Tildeling av hjelpemidler styres sterkere av økonomi og regelutvikning-er enn av brukerbehov. - Fremvekst av private tilbydere som håndterer ulike sider av kommunenes hjelpemiddelhåndtering: transport, leasing av hjelpemidler, lagrhold, utdannelse av personale. 	<p>To hovedtendenser:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Fokus på regionale ressurser og aktiviteter på områder av nasjonal interesse. Utvikling av clusters der hjelpemiddeltek-nologi er relevant, for eksempel fremtidshjem, helse og velferd, effektiv tjenesteyting for eldre og funksjonshem-mede i hjemmet ved utvikling og bruk av ny teknologi. 2. Utvikling av standardiserte samarbeids-modeller der mindre serviceitilbydere kan betjene større befolkninger og geografiske områder. 	<p>- Utvikling av formidlingssystemet for hjelpemidler med større grad av brukerstyring og brukemedvirkning, kompetanseutvikling, forenkling av prosesser og metodeutvikling på nye områder (sitteteknikk, spesialtilpasninger).</p> <p>- Nye brukergrupper i hjelpemiddel-systemet: Psykisk utviklingshemmede, demente, psykisk syke.</p> <p>- Mange hjelpemidler utvikles i retning av vanlige forbrukervarer for et større publikum, forsterket ved bruk av ny teknologi.</p> <p>- Fritt brukervalg innen bestemte rammer (rammeavtaler, særlige leverandører/verksteder, eller innenfor bestemte beløpsgrenser).</p> <p>- Øket bruk av IT i forbindelse med omgivelseskontroll.</p> <p>- Bruk av avanserte materialer (kullfiber) i utvikling og produksjon av ortoser og proteser.</p>	<p>- Ny teknologi gir nye muligheter.</p> <p>- Ny teknologi blir mainstream-produkter med stort bruker-potensial.</p> <p>- Norsk og nordisk språk er et hinder for utnyttelse av en del IKT-baserte hjelpemidler.</p> <p>- Problemer med kompatibilitet mellom spesialtil-passede hjelpemidler og generell teknologi.</p> <p>- Manglende kompetanse i førstelinje-tjenesten hindrer full utnyttelse av allerede utviklete hjelpemidler.</p> <p>- Behov for kunnskap om standarder for tilgjengelig teknologi.</p>	<p>- Nye hjelpemidler og teknisk støtte til grupper som utviklingshemmede, personer med lese- og skrivevansker og personer med kognitiv svikt er utviklet de siste årene.</p> <p>- Voksende interesse for å benytte mainstream varer- og tjenester som tekniske hjelpemidler, dette kan senke kostnader for hjelpemidler noen grad kan også behovet for hjelpemidler reduseres ved at Design for alle strategien blir en del av den ordinære tjeneste- og vareutvikling.</p> <p>- Forsøk med fritt brukervalg er innført som et prosjekt 2007 – 2010. Formålet er å prøve ut muligheten for at enkeltbrukere selv kan velge hjelpemidler, og hvordan utprøving og tilpassing skal skje. I tillegg er det innenfor programmet "Teknikk for Aldre" lagt vekt på informasjon om og tilgjengelighet til bra produkter.</p> <p>Begge disse regjeringsstøttede programmer håper man kan bidra til øket innovasjon innen hverdagsteknikk som er til fordel for eldre og mennesker med funksjonshindringer.</p> <p>- Sterkt fokus på kommunikasjonsteknologi i fremtiden gjennom internett, mobiltelefoni, navigasjonsteknologi, overvåkingssystemer og samspill mellom bredbånd, TV, computer og telefon.</p> <p>- Støtte til utvikling av hjelpemidler og universell design hos virksomheter. Man ønsker å knytte generelle produksjons- og utviklingsmiljøer sammen med hjelpemiddeleforetak for å kunne videreutvikle ideer sammen.</p>

4. Aktuelle miljøer i landene

Hvilke miljøer og nettverk er aktive innen innovasjon og teknologisk utvikling på hjelpemiddelområdet? Eksempler kan være:

- Universiteter/forskning
- Private virksomheter og produsenter
- Hjelpemiddelområdet (utprøving, innkjøpsordninger, formidling)
- Forvaltninger og andre (stiftelser, organisasjoner og lignende)

Hvilke miljøer er de mest toneangivende?

Vi ønsker ikke lange oversikter over firmaer, institusjoner o.a. som tilbakemelding på dette spørsmål. Derimot ønskes en angivelse av hvilke aktører som oppfattes som sentrale i det enkelte land. Et formål med dette er å kunne legge til rette for å knytte kontakter og skape samarbeid over landegrensene.

Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
<p>Universiteter o.l:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Teknologisk Institutt, center for robotteknologi * Mærsk McKinney Møller Institutet /Syddansk universitet * Århus Universitet * Aalborg Universitet, spes. virtuelt center for teknologi for aldrende og handicappede (V-CenTAH) * IT-universitetet <p>Virksomheter:</p> <p>Som oftest fokus på teknologidrevne prosjekter og utvikling av nye produkter på området. Kun de største virksomheter har dette område som permanent arbeidsområde, de andre deltar i ulike prosjekter. Eks. på virksomheter:</p> <p>Pressalit Care, Zealand Care, SAVA, Care4All, ColoPlast, m.fl</p> <p>Lokale fagmiljøer:</p> <p>Odense, Århus, Fredriksberg og København kommuner, Egmonthøjskolen, Hamme Neuro Center.</p> <p>Nasjonalt:</p> <p>Hjelpemiddelstiftelsen</p> <p>Carenet</p> <p>Aktuelle nettverk og prosjekter:</p> <p>Handicap – en vidensressource til bedre hjelpemidler</p> <p>RoboCluster</p> <p>Intellicare</p> <p>RoboCare</p> <p>Robotteknologi i ældrepræsjen</p>	<p>Finland</p> <p>Universiteter o.l:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Sotera, en enhet under Helsinki tekniske universitet, avd. for arkitektur; fokus på grunnleggende teknologi i sosial- og helsesektoren (design av bygninger, telekommunikasjon, IT). * VTT – uavhengig forskningsinstitutt med fokus på utvikling av ny teknologi for å øke kundenes konkurranseevne. <p>Fond og finansiering:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Finlands Akademi, største finansier av grunnforskning i Finland. * SITRA, det finske innovasjonsfond. <p>Uavhengig forskningsfond under kontroll av parlamentet, fokus på velferdsutvikling i bred forstand.</p> <p>Programmer innen helse, ernæring, energi og utvikling av mekanisk industri.</p> <p>Offentlige myndigheter:</p> <ul style="list-style-type: none"> * STAKES, det nasjonale forsknings- og utviklingssenter for velferd og helse. * Sosial- og helsedepartementet. 	<p>Island</p> <p>* Universiteter</p> <ul style="list-style-type: none"> * Faglige miljøer som rehabiliterings- og habiliteringssentre. * Offentlige aktører som Hjelpemiddelstiftelsen, Høre- og Talesentralen, Synssentralen, De handicappedes datacentre. * Brukerorganisasjoner * Leverandører og produsenter. 	<p>Norge</p> <ul style="list-style-type: none"> * Norges Forskningsråd, Innovasjon Norge og nasjonale nettverk som Innomed. * Enkelte leverandører av hjelpemidler. * Enkeltpersoner med gode idéer. 	<p>Sverige</p> <p>Universiteter:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Kungliga Tekniska Högskolan, bl.a. senter for brukerorientert IT design * Karolinska Institutet, spesielt innenfor medisinsk forskning og utvikling * CERTEC, avdeling for rehabiliteringsteknikk ved Lunds Tekniska Högskola <p>Myndigheter:</p> <ul style="list-style-type: none"> * VINNOVA skal bidra til å øke velstanden i samfunnet gjennom innovasjoner koplet til forskning og utvikling. Man skal finansiere behovsmotivert forskning med tanke på samfunnsnyttig utvikling, og styrke de nettverk som er nødvendige i dette arbeidet. * Hjelpemiddelstiftelsen er ikke en myndighet, men en almennyttig ideell forening som eies av Staten gjennom Socialdepartementet, og organisasjonen Sveriges Kommuner och Landsing. Hl mål er å bidra til utvikling av teknologi, metodologi, testing av hjelpemidler, analyse og utvikling av hjelpemiddelstyring.

5. Kunnskapsgrunnlag

Det er ønskelig å få en oversikt over det kunnskapsgrunnlag som benyttes av aktører i de enkelte land når det gjelder innovasjon og utvikling på hjelpemiddelområdet.

Finnes systematiserte erfaringer fra forskning, utvikling og brukererfaringer tilgjengelig (i form av rapporter, plandokumenter, tidsskrifter, seminarer, kurs, møter)?

Hvis ja:

- Hvilke aktører har produsert dette?
- Blir kunnskapen oppdatert og ny kunnskap spredt til aktuelle aktører? Hvordan skjer dette?

Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
<p>Relevante aktører: Hjelpemiddelinstittuttet, Arbeidsmiljø- instittuttet, Social-forskningsinstittuttet, Arbeidsmedisinsk klinikk på Bispebjerg Hospital Dansk Rehabgroup</p>	<p>Ikke systematisert kunnskap lett til- gjengelig. De ulike aktører har sine resultater og rapporter tilgjengelige på nettet, men det er ikke noen oversikt over bruk og spredning av dette materialet.</p>	<p>De aktuelle miljøer i landet danner et bredt kunnskaps-grunnlag, men det foreligger ikke noe samlet oversyn over erfaringer og kunnskap på feltet. Nordisk kunnskap ansees som et viktig grunnlag, sammen med egne forsknings- og utredningsprosjekter.</p>	<p>Det eksisterer ingen samlet oversikt over kunnskap om innovasjon og bruk av ny teknologi på hjelpemiddel- området.</p>	<p>Det finnes ingen samlet oversikt over kunnskap om innovasjoner og an- vendelse av ny teknologi på hjelpe- middelområdet. Relevante aktører er Certec og Hjålpmedelsinstittuttet. Kunnskap spres gjennom seminarer, konferan- ser og brosjyrer.</p>

6. Brukererfaringer og brukerbehov

Er brukerbehov og brukererfaringer grunnlag for innovasjon og bruk av ny teknologi på hjelpemiddelområdet?

Hvis ja:

- Hvordan og i hvilket omfang skjer dette? For eksempel gjennom planlagt medvirkning, gjennom lobbyvirksomhet, gjennom eget utviklingsarbeid initiert fra brukerne selv.
- Hvilke aktører er aktive i prosessen?
- Er det mulig å vurdere om inndragelsen av brukererfaringer virker inn på innovasjon og bruk av ny teknologi på hjelpemiddelområdet?

Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
<p>Lang erfaring og tradisjon med brukermedvirkning. Tendens til at anbuds/utbudssystemet har medført at pris blir et viktigere kriterium enn funksjonalitet, kvalitet, design og service. Løpende dialog med handikaporganisasjonene og de faglige organisasjoner om påvirkning av denne utvikling – dette blir forsterket gjennom et kommende fritt brukervalg på hjelpemiddelområdet. Puljen til brukerdreven innovasjon (kfr. spm. 2) har understreket brukerinvolvering sterkt.</p>	<p>VTT (jfr. Pkt. 4) har opprettet OWE-LA, Open Web Lab, som møtested for forskere, utviklere og brukere. VTT har også et eget forskningsprogram kalt Human-Technology Interaction med målsetning å gjøre IT mer funksjonelt, brukervennlig og meningsfylt for mennesker.</p>	<p>Virksomhetene har ulike strategier for brukermedvirkning, jfr. NUH-rapport fra 2002 om utvikling av hjelpemiddel-teknologi gjennom brukermedvirkning.</p>	<p>Det eksisterer ingen samlet oversikt over brukermedvirkning i innovasjon og bruk av ny teknologi. Likevel synes en del utvikling å være basert på idéer og erfaringer fra brukere og pårørende, mens begrepet "brukerdrevet innovasjon" benyttes i miljøene på området. En virksomhet ga uttrykk for at europeiske brukerundersøkelser var viktig for deres innovasjonsarbeid.</p>	<p>Brukerbehov settes i fokus gjennom Hjelpmiddelinstitutets rolle i styring og finansiering av relevant prosjektvirksomhet. "Almänna Ansvarsfonden" er en betydelig finansieringskilde for utviklingsvirksomhet innen hjelpemiddelområdet, og stiller krav til brukermedvirkning i de prosjekt de støtter.</p>

7. Nordisk nytte

Skjer innovasjon og utvikling av hjelpemidler:

- sammen med andre nordiske land og/eller aktører?
- sammen med andre land og/eller aktører i Europa eller i regi av EU?
- sammen med land og/eller aktører utenfor Europa?

Hvis ja på noen av punktene:

- Hvilke land deltar i samarbeidet?
- Hvem er aktører i samarbeidet, og hvem har tatt initiativet til det?

Er det interesse for et nordisk samarbeid rundt innovasjon og bruk av ny teknologi på hjelpemiddelområdet i de nærmeste årene?

Hvis ja:

- Hva bør et slikt samarbeide omfatte?

Er det behov for en koordinering av innovasjon og bruk av ny teknologi på hjelpemiddelområdet i Norden?

Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
<p>Det samarbeides både nordisk og europeisk i en rekke prosjekter. Fra produsentsiden behandles Norden oftest som en portefølje. Disse miljøer synes å ha stor interesse i et tett samarbeide på nordisk nivå, særlig med henvisning til fritt brukervalg.</p> <p>Forskning og formidling av viten om nytteverdi ved bruk av hjelpemidler er interessant, bl.a. med fokus på økonomi og arbeidsmiljø.</p>	<p>Det samarbeides både på nordisk og europeisk plan i en rekke prosjekter. Det er interessant å bruke det nordiske samarbeidet til evaluering av effekten av ulike tiltak/policies på hjelpemiddelområdet.</p> <p>Kartlegninger som dette kan være nyttige dersom de gjentas med jevne mellomrom, for eksempel hver tredje år.</p>	<p>Nordisk samarbeid oppfattes som svært nyttig og det er stor interesse for fortsettelse av dette. Ved flere tilfelle har nasjonale prosjekter startet som følge av nordiske initiativ.</p>	<p>EU ansees viktig i utvikling av hjelpemidler innenfor rammeprogrammene, der Norge også deltar. I disse sammenhenger vises ofte til at det nordiske samarbeidet oppleves effektivt og innovativt. Derfor er et fortsatt nordisk samarbeid viktig, både fra offentlig, næringslivsmessig og brukersynspunkt.</p>	<p>Gode erfaringer med samarbeidsprosjekter innen rammen for NSH/NUH's virksomhet. Nordisk samarbeid har bidratt til å formidle kunnskap og erfaringer mellom landene på en effektiv måte.</p> <p>Interesse for nordisk erfaringsutveksling gjennom konferanser og seminarer.</p> <p>Sverige deltar bl.a. i MonAmi-prosjektet som er støttet av EUs 6. rammeprogram.</p>

